

FUNKCJA DZIAŁU SYSTEMATYKI ROŚLIN W NAUCZANIU BOTANIKI

The function of the Taxonomy Department in the teaching of botany

Kunegunda LORENC

Ogród Botaniczny Uniwersytetu Wrocławskiego, ul. Sienkiewicza 23, 50-335 Wrocław

Dział systematyki roślin, o powierzchni ok. 2 ha, zajmuje centralną część wrocławskiego Ogrodu Botanicznego. Przedstawia bogaty świat roślin według ich naturalnego pokrewieństwa. Na poszczególnych kwaterach, w liczbie około 60, zgrupowane są gatunki roślin według systemu Adolfa Englera. Ten wybitny systematyk i fitogeograf był dyrektorem naszego Ogrodu w latach 1884-1889 (Engler 1886).

Dział systematyki obejmuje 108 rodzin roślin zarodnikowych, nago- i okrytozależnych. Na większości kwater znajdują się tablice z charakterystyką rodzin, a wszystkie rośliny opatrzone są etykietami zawierającymi nazwę łacińską i polską oraz występowanie geograficzne. Opracowano też system piktogramów, określających cechy użytkowe lub inne ważne właściwości niektórych roślin.

Z roślin nagozależnych na uwagę zasługują: cypryśnik błotny *Taxodium distichum* (L.) Rich., szydlica japońska *Cryptomeria japonica* D. Don, sośnica japońska *Sciadopitys verticillata* (Thunb.) Sieb. et Zucc., kaningamia chińska *Cunninghamia lanceolata* Hook., podokarp *Podocarpus nivalis* Hook., cedr atlaski *Cedrus atlantica* (Endl.) Manetti, cedr libański *Cedrus libani* A. Rich., mamutowiec olbrzymi *Sequoiadendron giganteum* Buchh. i ze światowej czerwonej księgi roślin ginących i zagrożonych – metasekwoja chińska *Metasequoia glyptostroboides* Cheng et Hu. Z roślin zgrupowanych w drugiej części działu systematyki, najciekawsze są: tulipanowiec amerykański *Liriodendron tulipifera* L., dawidia chińska *Davidia involucrata* Baill. var. *vilmoriniana* Wanger, *Nothofagus antarctica* (Forst.) Oerst. var. *uliginosa* (A. DC.) Reiche, ewodia chińska *Euodia hupehensis* Dode, okaz męski grujecznika ja-

pońskiego *Cercidiphyllum japonicum* S. Et Z., klon *Acer x dieckii* Pax i z czerwonej księgi strączyn żółty *Cladrastis lutea* (Michx.f.) K. Koch. Należy wspomnieć o kilku okazach miłorzębu dwuklapowego *Ginkgo biloba* L., zarówno męskich, jak i żeńskich, rosnących na różnych kwaterach działu systematyki. W ciągu ostatnich pięciu lat kolekcje miłorzębów wzbogacano o młode okazy *Ginkgo biloba* 'Praga', 'Saratoga' i 'Tit'. Ze względu na specyficzny mikroklimat Wrocławia, sprzyjający aklimatyzacji roślin wrażliwych na przemarzanie, pochodzących z różnych stref klimatycznych, wyróżniono grupę ciekawych roślin, które nie wytrzymują zim w Polsce Centralnej i Wschodniej. Dobrano najdogodniejszą lokalizację - zaciszne, bardzo nasłonecznione miejsce przy szklarni. Rosną tu od około 10 lat dęby *Quercus ilex* L. i *Quercus lusitanica* Lam. non sensu Webb., figa jadalna *Ficus carica* L., poncyria trójlistkowa *Poncirus trifoliata* (L.) Raf., araukaria chilijska *Araucaria araucana* (Mol.) K. Koch, cedr atlaski w odmianie niebieskiej *Cedrus atlantica* 'Glauc'. Zgodnie z klasyfikacją systematyczną, na kwaterze przeznaczonej dla rodziny wawrzynowatych rośnie *Lindera benzoin* (L.) Bl., na kwaterze werbenowatych – *Vitex agnus-castus* L., szczęśliń trójdzielnny *Clerodendrum trichotomum* Thunb., barbula szara *Caryopteris incana* (Thunb. ex Houtt.) Miq. W ostatnim okresie, około 5 lat temu, wysadzono na kwaterze zajmowanej przez oczarowate mieszańca międzyrodzajowego *Sycopsis* i *Parrotia* – x*Sycoparrotia semidecandra* Endress et Anliker, który jest rośliną zimozieloną i zakwitł w tym roku po raz pierwszy. Od siedmiu lat rośnie w gruncie *Cudrania tricuspidata* (Carr.) Bur. ex Lavallee z rodziny morwowatych.

Niektóre kwatery wzbogacane są o rośliny szklarniowe, wystawiane na okres letni do gruntu. Na przykład na kwaterze psiankowatych można obejrzeć zgrabkę ćwikłową *Cyphomandra betacea* (Cav.) Sendtn., na kwaterze szkarłatkowatych – szkarłatkę *Phytolacca dioica* L., na kwaterze ołownikowatych – ołownik *Plumbago auriculata* Lam. Dążeniem osoby kierującej działem systematyki jest wzbogacenie liczby rodzajów w obrębie rodzin na poszczególnych kwaterach, aby jak najszerzej dać pojęcie o różnorodności świata roślin. W celu wyraźniejszego pokazania tej różnorodności roślin i zwiększenia atrakcyjności działu systematyki, w okresie letnim wysadzone są też rośliny jednoroczne.

Dział ten służy szeroko pojętej dydaktyce. Korzystają z niego uczniowie szkół podstawowych i średnich oraz studenci Uniwersytetu Wrocławskiego, Akademii Rolniczej i Akademii Medycznej oraz studenci Architektury Politechniki Wrocławskiej. Sposób prezentowania roślin jest jasny i przejrzysty. Można obejrzeć dokładnie roślinę, jej pokrój, można ją obserwować od momentu zakwitania aż do wydania nasion. Spotykam nauczycieli, którzy przychodzą na lekcje pogładowe wiosną, latem i jesienią, obserwując wybraną roślinę przez cały sezon wegetacyjny. Uczniowie i studenci szczególnie chętnie odbywają tu praktyki sezonowe i specjalistyczne, gdyż uzyskują cenne informacje na temat interesujących ich roślin. Nie tylko zdobywają wiadomości praktyczne, ale przede wszystkim poszerzają wiedzę botaniczną. Niejednokrotnie zwiedzający interesują się wybranymi roślinami. Odpowiadam często na pytania dotyczące uprawy, pielęgnowania niektórych roślin, jak np. *Gunnera*, *Araucaria*. Duże zaciekawienie wzbudzają np. kuszące, piękne owoce w dziale, np. szkarłatki amerykańskiej *Phytolacca americana* L., poncyrii trójlistkowej *Poncirus trifoliata* (L.) Raf., żółtlicy pomarańczowej *Maclura pomifera* (Raf.) Schneid., surmii zwyczajnej *Catalpa bignonioides* Walt., oliwnika baldaszkowego *Elaeagnus umbellata* Thunb., stopowca himalajskiego *Podophyllum hexandrum* Royle, czy niebieskie strąki palecznika chińskiego *Decasnea fargesii* Franch.

Centralna część działu z popiersiem Karola Linneusza, ojca systematyki, jest miejscem

najczęściej okupowanym przez zwiedzających, zarówno tych, którzy przybyli tu dla wiedzy, jak i dla odpoczynku, czy też dla zabawy.

Ostatnio ogromnym zainteresowaniem cieszy się kwatery przy głównym wejściu, powstała w roku ubiegłym, a pokazująca różnego typu rośliny żywopłotowe. Pełni ona dużą rolę edukacyjną poprzez prezentowanie roślin niestandardowych, takich jak: lilak Meyera *Syringa meyeri* Schneid. wiaź *Ulmus* 'Jacqueline Hillier', świerk pospolity *Picea abies* 'Nidiformis', pięciornik krzewiasty *Potentilla fruticosa* L., porzeczka krwista *Ribes sanguineum* Pursh., krzewuska *Weigela florida* 'Purpurea Nana'. Pokazujemy oryginalne żywopłoty, sposób ich strzyżenia, pielęgnację, także aranżację.

Najważniejszą rolą działu systematyki, podstawowego działu w każdym ogrodzie botanicznym, oprócz kształcenia uczniów i studentów jest rozwijanie procesu poznawczego, zainteresowanie wszystkich zwiedzających pięknem i różnorodnością świata roślin.

SUMMARY

The department of plant taxonomy, consisting of 2 hectares covers the central part of the Botanical Garden of Wrocław. It presents a diverse world of plants according to their natural relationships. In each quarter section, in number of approximately 60, divisions of plants are grouped by the system of Adolph Engler. This outstanding taxonomist and phytogeographer was the director of our Garden in the years 1884-1889.

In the taxonomy department vascular seedless plants, gymnosperms and angiosperms are grouped. Among the seedless *Matteuccia struthiopteris* (L.) Tod. deserves special attention. Out of the gymnosperms: *Taxodium distichum* (L.) L. C. Rich., *Metasequoia glyptostroboides* Cheng et Hu, *Cryptomeria japonica* (L. f.) D. Don, *Sciadopitys verticillata* (Thunb.) Sieb. et Zucc., *Cunninghamia lanceolata* (Lamb.) Hook, *Podocarpus nivalis* Hook. are the most interesting. Out of the angiosperms attention deserve: *Davidia involucrata* Baill. var. *vilmoriniana* (Dode) Wanger, *Liriodendron tulipifera* L., male specie of *Cercidiphyllum japonicum* Sieb. et Zucc., *Nothofagus antarctica*

(Forst.) Oerst. var. *uliginosa* (A. DC.) Reiche, *Euodia hupehensis* Dode..

The goal of the person directing this department is to collect the largest number of species representing each particular family. Plants permanently growing in the soil are predominant, however in the summertime quarter sections are enhanced with one-year plants and also with the exhibits procured from the glass houses. Wrocław has a specific microclimate, advantageous to acclimatisation of many groups of plants which allows experimental growing in the ground plants sensitive to frost. The example of this are: *Araucaria araucana* (Mol.) K. Koch, *Quercus lusitanica* Lam. non sensu Webb., *Ficus carica* L., *Lindera benzoin* (L.) Bl. of the *Lauraceae* family (has been growing in the soil for six years), *Vitex agnus-castus* L., *Clerodendrum trichotomum* Thunb.

The taxonomy department, in which all plants have labels with their Latin and Polish

names, the name of their family and their geographical region of occurrence is devoted to the widely recognised didacticism. It is used daily by elementary and high school students and by students from the University of Wrocław, Agricultural Academy and Medical Academy. The students of technical and middle schools of gardening eagerly partake in their practices in the taxonomy department. They have an opportunity not only to acquire practical gardening skills but also to broaden their botanical knowledge. Plants grown in the taxonomy department also arise the interest of visitors, who often want to get more information about those groups that interest them the most.

LITERATURA

Engler A., 1886. Führer durch den Königlichen Botanischen Garten der Universität Breslau. J. U. Kerns Verlag (Max Müller), Breslau.